

Γ. Ζωγράφου, Η εκδίκηση στον Ηρόδοτο.

Η εκδίκηση, όπως παρουσιάζεται στην *Ιστορίην*, είναι η ανταπόδοση σε κάποια αδικία που διαπράχθηκε και στόχο έχει την αποκατάσταση της ισορροπίας. Είτε πρόκειται για ανθρώπινη, είτε για θεϊκή, η εκδίκηση είναι συνήθως μια υπολογισμένη δράση και όχι μία ενστικτώδης συναισθηματική αντίδραση. Σχετίζεται με την αρχαϊκή έννοια της τιμής, που σημαίνει τις κτήσεις και την κοινωνική θέση κάποιου. Για το λόγο αυτό πραγματοποιείται στις κοινωνίες, όπου τα αισθήματα ντροπής παίζουν ακόμα κυρίαρχο ρόλο.

Ανάμεσα στην αδικία και στην εκδίκηση κατά κύριο λόγο μεσολαβεί ένα εύλογο χρονικό διάστημα, το οποίο είναι απαραίτητο για να καταστρωθεί το σχέδιο της δράσης και να υπολογισθούν με ακρίβεια τα οφέλη από αυτήν, ώστε να αξίζει η διάπραξή της. Το σχέδιο περιλαμβάνει συνήθως δόλο και εξαπάτηση. Η πληρέστερη εκδίκηση είναι εκείνη που ανταποδίδει ακριβώς τα ίσα σε αυτόν που προκάλεσε την αρχική προσβολή. Ωστόσο, συχνά το άτομο, παρασυρμένο από την εκδικητική του μανία, υπερβάλλει και έτσι προκύπτουν δυσανάλογες τιμωρίες, οι οποίες με τη σειρά τους επισύρουν πάλι εκδικητική αντίπραξη, για να αποκατασταθεί η ισορροπία, που διασαλεύθηκε.

Όλοι οι άνθρωποι, ανεξάρτητα από την κοινωνική θέση, που ενδεχομένως κατέχουν, από την εθνότητα και τη φυλή τους, επιδιώκουν εκδίκηση, όταν αισθάνονται ότι αδικούνται. Ωστόσο, αυτοί που κατέχουν πλούτο, έχουν στη διάθεσή τους περισσότερα μέσα, για να την επιτύχουν. Η εκδίκηση στον Ηρόδοτο υποκινείται κυρίως για πολιτικούς και δευτερευόντως για ιδιωτικούς λόγους. Αυτό είναι εύλογο, αν υπολογίσουμε ότι τα πρόσωπα είναι συνήθως πολιτικοί αρχηγοί. Στις περισσότερες περιπτώσεις εμπλέκονται λόγοι ιδιωτικής φύσεως και πολιτικής στρατηγικής. Συχνά στις περιπτώσεις πολιτικών επιλογών η εκδίκηση δεν αποτελεί το πραγματικό κίνητρο, αλλά το συμπληρωματικό, την πρόφαση για να δικαιολογηθούν οι επιλογές των πολιτικών αρχηγών.

Η θεϊκή εκδίκηση, όπως παρουσιάζεται από τον Ηρόδοτο, δεν έχει την έννοια της μοίρας. Ο άνθρωπος με τις επιλογές του προκάλεσε τις συνέπειες υπερβαίνοντας τα όρια. Η θεϊκή (υπερφυσική) αιτιότητα έχει περιορισθεί σε σχέση με τον Όμηρο και συχνά παρατίθεται συμπληρωματικά με άλλες, λογικές αιτίες. Αποτελεί μάλλον επίδραση από την επική ποίηση, όπου κυριαρχεί πραγματική πίστη σε θεϊκή

επενέργεια. Στο ηροδότειο έργο πάντως διαφαίνεται πίστη στην ιδέα της κοσμικής ισορροπίας, που αποκαθιστά τα πράγματα.

Ο Ηρόδοτος με τη χρήση του μοτίβου της εκδίκησης κατορθώνει να συνδέσει άσχετα μεταξύ τους περιστατικά με όρους λογοτεχνικής αιτιότητας, αλλά και να δώσει μια τραγική χροιά στους ήρωές του, που μοιάζουν έτσι με ήρωες τραγωδίας. Ακόμα, η εκδίκηση λειτουργεί ως μεθοδολογικό εργαλείο, για να φωτίσει τον εσωτερικό κόσμο των ηρώων του. Είναι κοινή και ενοποιητική για όλους τους λαούς και αποδεικνύει ότι όλοι οι άνθρωποι, πάντα και παντού έχουν κοινά χαρακτηριστικά, κοινή πορεία σκέψης, δράσης και αντίδρασης.